

## ЮМОРИСТИК КОНТЕНТГА ОИД МАТЕРИАЛЛАРДАН Фойдаланишнинг лингвистик хусусиятлари.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17059556>

**Юсупова Лобар Хусановна**

*Alfraganus university камта ўқитувчиси*

*Чирчиқ давлат педагогика университети*

*Мустақил тадқиқодчиси*

### **Аннотация**

Юмористик контент маданий жиҳатдан мўлжалланган, ижтимоий ва эстетик жиҳатдан аҳамиятли кулгини билдирувчи эстетик ва фалсафий категория бўлган комик тоифанинг шахсий реализациясидир ва коммуникатив тилшунослик нуқтаи назаридан юмор маълум бир контекстда вужудга келадиган ва миллий ва минтақавий тилнинг ўзига хос хусусиятларини ўз ичига олади.

### **Калит сўзлар**

юмористик контент, стилистика, жанр, нутқ, мулоқот, хабар, товуш, муносабат

Мулоқотда ва чет тилини тушунишда юмористик контентнинг аҳамияти тил маданиятида шубҳасиздир, шунингдек, ушбу ходисани миллий маданиятнинг ўзига хос элементи сифатида билмаслик ҳам муҳим масалалардан биридир. Коммуникатив муваффақиятсизликларнинг сабаби кўпинча маданиятлараро мулоқот амалиётида юмористик дунёқараш, лингвистик ва маданий тушунтириш зарурати ўртасидаги номувофиқлик борлигидир. Бунинг ечими, юмористик контентнинг назарий изланишларига, чет тиллари ўқитиш жараёнида уларни бартараф этишнинг методик усулларини яратишга шунингдек уларни ишлаб чиқишга эҳтиёж туғдиради.

<sup>1</sup>Юмор-бу фанлараро тушунчага кўра когнитив ходисадан тилга ўтиш арафасида пайдо бўладиган лингвистик жараёндир. Бир томондан, бу маълум шароитларда вазиятдан чиқишни таъминлайдиган ҳимоя, яъни инсон қобилятини ифодалайди; бошқа томондан, бу ҳазил, латифалар,

---

<sup>1</sup>Теоретические основы изучения категории юмора в лингвистике Н. Р. Халимов образование, педагогика. Лингвистика. Литературоведение выпуск 48(118) Вестник Полоцкого государственного университета. Стр 193

комедиялар ва ҳоказоларда ифодаланган оғзаки мулоқот маҳсулидир. Ҳазил ўйин-кулги учун ишлатилиши мумкин, кайфиятни яхшилаш, стрессни енгиллаштириш, шунингдек, кулгили вазиятлар орқали хабарлар ва ғояларни етказиш ёки тасвирлардир. Ҳазил маданий жиҳатдан мўлжалланган, ижтимоий ва эстетик жиҳатдан аҳамиятли кулгини билдирувчи эстетик ва фалсафий категория бўлган комик тоифанинг шахсий реализацияси ҳисобланади. Коммуникатив тилшунослик нуқтаи назаридан ҳазил маълум бир контекстда вужудга келадиган ва миллий ва минтақавий тилнинг ўзига хос хусусиятларини ўз ичига олган, шунингдек, турли маданий ва ижтимоий омиллар билан боғлиқ бўлган ижтимоий ҳодисадир. Кулгили нутқ- кулгили мулоқот ҳолатига бой матн ўз навбатида, бу сизга коммуникантларни кулдиришга ҳам имкон беради. Кулгили нутқнинг асосий хусусиятларига қуйидагилар киради:

- 1) алоқа иштирокчиларининг жиддий суҳбатдан қочиш учун коммуникатив нияти;
- 2) мулоқотнинг кулгили оҳанги, яъни масофани қисқартириш истаги ва танқидий ҳозирги тушунчаларни енгил шаклда қайта кўриб чиқиш;
- 3) ушбу лингвистик маданиятда қабул қилинган кулиш хатти-ҳаракатларининг айрим моделларининг мавжудлиги.

Стилистика нуқтаи назаридан ҳазил турли жанрларда ва нутқ услубларида мавжуд бўлиши мумкин бўлган сўз ўйини, нутқнинг кутилмаган ва ғайриоддий бурилишлари, киноя ва сарказм, пародия ва шу каби лингвистик воситалардан фойдаланиш ўрганилаётган тилга кўпроқ контраст кўшади ва қизиқарли маълумотларни яратади. Бироқ, бир контекстда сўзнинг ўзи кулгили таъсирга эга эмас, балки уни фақат маълум мазмунини эгаллайди. Нутқда кулгили эффе́кт яратиш одамдан талаб қилмайди фақат яхши ҳазил туйғусига эга бўлиш, балки лингвистик воситалар билан ишлаш қобилиятини талаб қилади. Комик эффе́кт турли тил даражалари ёрдамида яратилади. Масалан, фонетик даражада, ономотопея ва метатез каби лингвистик воситалар қўлланилади. Ономотопея табиийдир сўзнинг фонемалари ва асосийлари ўртасидаги беихтиёр фонетик мотивли алоқа овоз (акустик) белгисидир (мотив). Спунеризм-бу тилнинг қасддан (онгли) ёки бехосдан (бехосдан) силжиши ёки иккитаси бўлган сўзлар устида ўйнаш (ёки ундан кўп) жумладаги яқин сўзлар бошланғич қисмлар, ҳиссий ёки индивидуал равишда ўзгартириладиган ҳарфлар ва товушлар, кўпинча кулгили таъсирга сабаб бўлади. Метатез комбинаториал турларидан биридир товушларнинг ўзгариши-сўз ичидаги товушлар,

фонетик хусусиятлар ёки ҳисларни ўзаро ўзгаришидир. Морфологик даражада комик эффект транспозиция ёрдамида яратилади. Транспозиция – бу битта лингвистик шаклдан бошқасининг функциясида фойдаланишнинг ҳисоблагичи - парадигматик сериядаги атамадир. Масалан, " «He is crazy. Or he fell in love. Or he is just stupid». Кулгили эффектга эришиш учун стилистик воситаларнинг энг самарали гуруҳи лексик гуруҳдир. Бунга алогизм, пун, гипербола, литота, парафраз, антифраз, вулгаризм, зевгма, антанаклаза, оксюморон, таққослаш, окказионализм, лингвистик хато, парадокс, максима, пародия, киноя, эпитет киради. Қасддан бузилишдан иборат стилистик қурилма алогизм деб ҳисобланади. Алогизм турлари бир нечта: мантиксиз таққослашлар; фикрлаш мантигининг бузилиши; бемаъни хулоса; миқдорни бузиш; ҳаракатлар учун мантикий асосларни бузиш; "табиийликни"ни бузишни англатади.

Комик эффектга эришишнинг энг самарали воситаларидан бири бу қасддан қилинган ҳодисаларни муболага қилиш ёки камситишдир. Гипербола-бу объект ёки ҳодисанинг мажозий ифода ҳажми, кучи, маъноси ва ҳоказоларнинг муболагасидир. У маърузачининг ҳиссий муносабати ва реакциясини ифодалаш учун ишлатилиши мумкин бўлган фикрдир. Гипербола кўпинча бошқа стилистик фигуралар билан биргаликда ишлатилади, шунинг учун гиперболик метафора, таққослаш, эпитетларни шакллантиради. "I'd give worlds to see you ". Литота эса, ҳажми, кучи, маъноси ва ҳоказоларни ҳаддан ташқари камситишни ўз ичига олган мажозий иборалардан иборат ҳар қандай объект ва ҳодисадир шу орқали айтилган ва ҳақиқий нарсанинг аниқ контрастига қасддан камситилиш тўғрисида комик эффект беради. Литота фойдаланиш мақсади келиб чиқадиган номаъқул оқибатларни ва баъзи истехзоли ҳаёли буюк ишларнинг натижаларини олдини олишдан иборатдир. " «I am so hungry I could eat a horse».

Комик эффектга эришиш учун баъзи муаллифлар парафразага мурожаат қилишади. Парафраза шахс, объект ёки ҳодисанинг номини уларнинг муҳим хусусиятларини тавсифлаш билан алмаштиришдан иборат троп ёки уларнинг характерли хусусиятларининг кўрсаткичидир.

Антифразис-бу контраст принципига ёки маъно сўз бирикмаларига асосланган тропа, унинг одатий (лингвистик, тизим) маъносининг тескариси ҳисобланади. Бу сўздан фойдаланиш контекст орқали эришилади. Танқид шаклида мақтовни ифодалайдалаш антифразис дейилади .

Шундай қилиб, сўзнинг ўзи кулгили таъсирга эга эмас, балки фақат ичидаги муайян контекст уни шу ҳолатни келтириб чиқаради. Сўзловчидан

нутқда кулгили эффе́кт яратиш нафақат талаб қилинади, балки яхши ҳазил туйғусига эга бўлиш, шунингдек, лингвистик воситалар билан ишлаш қобилияти ҳам зарурдир. Комик эффе́кт турли тил даражалари орқали яратилади. Фонетик даражада комик эффе́ктга эришилади ономато́пея, спунеризим ва метатез орқали эришилади. Стилистик ва грамматик даражада комик эффе́кт транспозиция ёрдамида яратилади. Синтактик даражада комикликлик парцелляция туфайли юзага келади. Комик эффе́кт яратиш учун турли йўллар билан лексик ва стилистик воситалардан фойдаланиш мумкин:

-гипербола, литота, таққослаш ва парафра́з ёрдамида қасддан ҳодисани идрок этишдаги ўзгариш нормадан четга чиқадиган тарзда яратилади;

-алогизм ва оксюморон кутилмаган нарсалар ва ҳодисаларни таққослаш ёки таққослаш учун ишлатилади;

-комик эффе́ктга вулгаризмлар ва эвфемизмлар ёрдамида уларни ноўрин ишлатишда ҳам эришилади зевгма, антифра́зис, антанаклаза ваokkaционализмлар инсон нутқида мавжуд бўлган кликлар ҳисобига ажабланиш таъсирига эришишга имкон беради.

Сўзнинг семантикаси кўпинча кулгили эффе́кт яратишда муҳим рол ўйнайди, аммо комикс яратишнинг лингвистик воситаларида қайси товуш шакли муҳимроқлиги аниқланиши керак, масалан, полисемия, омонимияга асосланган сўзларни яратишда ва паронимияни ҳосил қилишда зарур. Ҳар хил лексикостилистик воситалар нафақат кулгили эффе́кт яратиш орқали, балки яширин маънолар орқали ҳам яратилиши мумкин сўзлар, ҳолатлар ва алоқа контексти кўпинча ҳар бири билан биргаликда ишлатилади.

Юқоридагиларга асосланиб, юморни турли лингвистик асосларда кўриб чиқиш ва ўрганиш зарур эканлигини кўрсатади. Чунки юмористик контент ўз таркибида кўплаб сирли маънолар сақлайди. Ҳаттоки талаффуз ҳам комик таъсир яратишда муҳим аҳамиятга эга. Айнан шу юмористик контентнинг яратилишидаги лингвистик ва фонетик жиҳатлари муҳим бўлгани учун, бўлажак филологлар юморни нотўғри ёки ноўрин ишлатилишини олдини олиш мақсадида, ёки юмористик контентни аниқ англаб етиши учун, уни ўрганишлари ва таржима ва маъноларига эътибор қаратишлари лозим.

### **ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:**

1. Теоретические основы изучения категории юмора в лингвистике  
Н. Р. Халимов образование, педагогика. Лингвистика. Литературоведение  
выпуск 48(118) Вестник Полоцкого государственного университета. Стр 193

2. Materials on humorous content as a means of developing students' linguistic competence, Barno Samatova, Lobar YUSUPOVA News of UzMU journal 1 (1.2), 203- 207

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:UeHWp8X0CEIC](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:UeHWp8X0CEIC)

3. Ingliz tilini o'qitishda grammatikaning o'rni Lobar Yusupova Xusanovna so 'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi 7 (1), 176-182

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:2osOgNQ5qMEC](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:2osOgNQ5qMEC)

4. The place of grammar in teaching english

Lobar Yusupova Xusanovna American Journal of Pedagogical and Educational Research 18, 285-289

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:d1gkVwhDpl0C](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:d1gkVwhDpl0C)

5. Modern Interactive Technologies In Teaching English

MM Bolibekova, ML Aripova, FN Yozilova, Lobar Khusanovna Yusupova, AK Abushaev

Journal of Positive School Psychology 6 (3), 1713-1719-1713-1719

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:u-x6o8ySG0sC](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:u-x6o8ySG0sC)

6. Paremiological system of language as a reflection of the national cultural specificity Lobar Yusupova Thematics Journal of English Language Teaching 5 (1)

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:u5HHmVD\\_uO8C](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:u5HHmVD_uO8C)

7. Formation of foreign language lexical skills Lobar Khusanovna Yusupova

Scientific Bulletin of Namangan State University 2 (11), 403-408

[https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation\\_for\\_view=wjc9k2wAAAAJ:IjCSPb-OGe4C](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=wjc9k2wAAAAJ&citation_for_view=wjc9k2wAAAAJ:IjCSPb-OGe4C)